Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Teknologian tutkimuskeskus Oy:n kirjallinen asiantuntijalausunto valtioneuvoston selvityksestä Komission tiedonanto: Tekoäly Euroopassa (E 38/2018 vp)

Tässä tiedonannossa esitellään eurooppalainen tekoälyaloite, jonka tavoitteena on:

1. ”Tehostaa EU:n teknologista ja teollista suorituskykyä sekä tekoälyn käyttöönottoa kaikilla talouselämän aloilla, sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Tähän kuuluvat investoinnit tutkimukseen ja innovointiin sekä tietojen saatavuuden parantaminen.
2. Valmistautua tekoälyn tuomiin sosioekonomisiin muutoksiin kannustamalla koulutusjärjestelmien uudenaikaistamista, lahjakkuutta vaalimalla, ennakoimalla työmarkkinoiden muutoksia, tukemalla työmarkkinasiirtymiä ja mukauttamalla sosiaalisen suojelun järjestelmiä.
3. Varmistaa tarvittavan eettisen ja oikeudellisen kehyksen käyttöönotto. Kehyksen on perustuttava unionin arvoihin ja oltava EU:n perusoikeuskirjan mukainen. Tätä varten annetaan ohjeet olemassa olevista tuotevastuusäännöistä, tehdään tulevista haasteista yksityiskohtainen analyysi ja kehitetään tekoälyä koskevat eettiset ohjeet yhteistyössä sidosryhmien kanssa eurooppalaisessa tekoälyliitossa.”

Esitetty eurooppalainen näkökulma tekoälyyn ja sen eettisyyteen on hyvä ja kannatettava. Koska Suomi nähdään monessa suhteessa hyvinvointiyhteiskunnan malliesimerkkinä, tulevana EU-puheenjohtajana Suomella on uskottava asema tekoälyn etiikan osaamisen edelläkävijämaana. Myös muiden nousevien teknologioiden mahdollisuuksien huomioiminen on tärkeää nopean teknologisen ja yhteiskunnallisen kehityksen vuoksi.

Eettisyys on nostettu yhdeksi kolmesta päätavoitteesta. Tähänkin saakka eri tieteenalojen kehitys on tapahtunut omissa siiloissaan, mikä näkyy myös komission tiedonannossa. Eettisyys otetaan vahvana argumenttina esille muutamassa kohdassa, mutta ei voi välttyä vaikutelmalta, että eettisyys näyttää päälleliimatulta. Huomio keskittyy pääasiassa teknologialähtöisen kilpailukyvyn kasvattamiseen. On kuitenkin huomattava, että myös teknologian eettisyysosaamista voidaan kehittää kilpailutekijäksi.

Kannanotossa esitettyjen teollisuuden alojen lisäksi tulisi kasvattaa investointeja tekoälyn etiikan ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten monitieteiseen tutkimiseen ja selvittämiseen mahdollisimman positiivisen kestävän kehityksen takaamiseksi. Tämän lisäksi panostuksia tarvitaan eettisyystietoisuuden lisäämiseksi koulutuksen keinoin. Kaikilla koulutusasteilla tulisi panostaa digitaalisiin taitoihin, mutta

ennen kaikkea teknologian eettiseen ymmärtämiseen. Teknologiakoulutuksessa etiikka tulisi olla pakollinen aine. Tarvittavien osaamisten ennakointi koulutuksen suunnittelussa on tärkeää.

Kansalaisten tietoisuus ja ymmärrys digitaalisten palvelujen käyttöön liittyvistä oikeuksista ja vastuista helpottaa palvelujen käyttöönottoa ja juurruttamista ja siksi tietoisuutta ja ymmärrystä tulisi aktiivisesti kehittää ja päivittää. Tekoälyllä voidaan saavuttaa huomattavia etuja myös viranomaiskäytössä. Onnistuneiden sovellusten edellytyksenä on, että ne ovat luotettavia, läpinäkyviä, puolueettomia, jäljitettäviä, jne., jotta palvelun käyttäjä edelleen voi ymmärtää saamiensa päätösten perustelut eikä uusi teknologia murra vahvaa luottamustamme viranomaisiin.

Tiedonannossa vastuuvelvollisuus esitetään hoidettavaksi vakuutuksilla, mikä on huolestuttava kehityssuunta. On kannatettavaa, että Suomen näkökannassa nostetaan esille kuluttajansuojan edistämiseen liittyvä proaktiivinen näkökulma, kuten palvelumuotoilu, jo tuotteiden suunnitteluvaiheessa.

Raija Koivisto
Johtava tutkija
Visiokatu 4, 33101 Tampere
Puh. 040 5313311, raija.koivisto@vtt.fi